

Президент

Элбрусха ёрлеу

Къабарты-Малкъарны оноучулары агрокомплексге, туризмге эмда къурулушка таяндыла

Федерация Совет Къабарты-Малкъарны социальнай эм экономика айынуна къыралы жанында болушукъ беруюно юсюнден бетими къбыл кёргенди. Анда Европаны бек бийик туу орналгъан республиканы жеринде эми экономика эмда турист-рекреация зонала, спортну бир инча олимпиада турнирлеринде спортманни жазырган регион арала къурагъа, къурулуш предпринятианы оборудованиларны алышындырыу, согулук саклау - багъу учуредиланыла жаныгъа къыралгъанды.

Бу документи сенаторла Федерация Советде Къабарты-Малкъарны Кюмюрти бардыргъан кезимде озголдиле. Ол заманда ала республикабызны социальнай экономика айынуна бийик бага берген эмде, Жагъы Север-Кавказ федеральнай округда шендою халлы юсюнде КъМР-ни Президент Арсен Каноков «Российска газетга» берген интервьюсюнда хатарлайды.

РГ/Арсен Баширович, Север-Кавказ федеральнай округу юсюнден даулаша ас-ламлы информация орналда бошайгъанды, аны къурау жаны болгъанды бла ага къыжу союлеме кес-лерни оюмларны айтып бо-шоуагъанды...

Энди жагы попред иши къылгъа шарт алгъанды, регионну башчылары бла Александр Хлопонин арнасында бирге ишлеуно жолу белгиленгенди, дегер бол-лукъмуду?

Арсен КАНОКОВ/ Мен округуна жагъа бир орадин юсюнден да кесим оюмулу тюз да Север-Кавказ федеральнай округ къурагъанлай билдирген эдим. Бюгюн а ол заманда айтханымы къылгъа болукъа: округу къурау - къыралы башчылары заманын иш-лемерине керге этген тюз оюмларыды. Ала алай бла Россияни бек магъанлы регионну проблемаларыны

аны Красноярск крайна уллу регионгъа башчылык этюде ачыкъ сынау да барды. Андан сора да, тиринди, шарт озюлю-до, бир ишини да арт болж-лгъа салмагъан, ният-ий эте тургъа заман болмагъанын ачыкъ билген адамды. Регионну энчиликлерине да бек тер тюзюннген сунама. Север Кавказы халкларыны адет-терелерин билмрге итениди, алгъа бек сакъды.

РГ/ Бир-бир басма оргула Север Кавказы рес-публикалары - федеральнай бюджетни ахчасын санал саны болмай жупул барган тюз оюмуз тешикледиле деп жазадыла. Сиз, Къабарты-Малкъарны башчысына, баш магъанлы социальнай эм жамаат-политика къы-ралы топуруну ючюн, къы-лап бир ача керек болгъан иш айталыкъмысыз, ол бериле уа, ала таммамлай къылмазлыгына федераль-най арнаы ишандыралыкъ-мысыз?

КАНОКОВ/ Россияни Президентни кеп болмай Къабарты-Малкъарга келген заманда, мен къырал башчыгъа республиканы экономикасына къыллай мадарла болуш-дуклары билдиргенди. Бек алгъа бизни экономикабыз алган кредитлеге къырал гарантлага болурга керекле-ди. Артыкъ ача болмаууду, алай биз анта да бермиз деп, тилеп турмаймыз. Федераль-най ача целевой програм-магъа белюрге деп борч ал-ган ахчаны береди. Анга да къарамай, республика кеси да ача мажарыгъа къореш-ди. Бу къыйын финансо кю-зисни заманында окуна, аны дотарысы азап барады. Ол а Къабарты-Малкъарны атын иги бла айтдыруу, аны башчылары этген мадарла хайрылы болгъанларын кер-гистуу жаны бла да бек иги шартды.

Жамаат-политика пробле-маны озериндеги айтханды, бюджетни топуру бла ала кетип къалса уа! Реги-онда он жылла бла таммам-лай къулулушлада ишлеу-луу сенау жайшындырган адамны салыр кереклиги болмазлыгына ишкесими. Александр Геннадиевич Хлопонин, политика улуу бизнесден келип, аны айы-тыну экономика амаларын уста биледи. Аны бла бирге

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Тинтиуден - шарт жумушлагъа

Черек районну Къашха-тыр послыканысы Куль-тура ююнде бу кюнде бол-гъан жыйылууда сёз рай-онда болупну, сабийлени эм азырбайлык болмагъанын жай солуплары къалай къурагъанын, школланы бошайгъанын ингрлерин бардырынуу, жаш тёно бла ишлеуно игилениридуно юсюнден баргъанды. Аны ишине районну, элени, пан-сионатланы, турист базаланы таматалары, урушун эм уру-нууну ветеранларны совет-тени башчылары, школланы директорлары, ишманла-прамау саклауу органына, жамауат организациялланы келечилери, эллиме да къа-тышандыла.

Жыйылууно районну ад-министрациясына башчысы Темиржанлы Махти ачканды эм бардыргъанды. Бек алгъа Черек РОВД-ни тама-тасы Гузелина Узеир сөлеш-тениди. Он арт жыллада рай-онда аманыкъчылык ишиги да азайгъанын айтханды. Бек койгъа ишле 20,

наркоतिकлени хайырлануу 5 проценте аз болгъанларын билдиргенди. Аны бла бирге жоллада аварияла аслам азгиленилгенди, алада кепле елгелерини эсертгенди.

Дагъада азырбайлык болмагъанын араларында аманлык ишле этгенлени саны бир кесек өсгенин жар-сы черттеди. Аны бла бай-ланышы, ата-аналар айла-нып, хар зат да ююрдөн баш-ланады, хар ата-ана жашын, къызын да тюз жолгъа салы-ргъа борчлуду, дегенди.

Милицияны башчысы рай-онда бу кюнде эки сагъа бол-гъанын да ага салгъанды. Жемталада милицияны къуллукчусу ёлпюргенди-ле, дагыда белгисиз адам-ла патруль машинага авто-матдан атырып къыскалды. «Ислам дини сыгъарга тупту, тюкнедеде аракъы, чаргыр сатдырылык туюл-бойсок, саякъ айлангъанын, наркотиклени хайырлангъанын ёлпюркобёк деген жазыулары болгъан ли-стовкала жайын айлангъан-

Ахыры 2-чи бетдеди.

Бизни депутатларыбыз Кырал Думлада

Бюджетте миллиардла къошуладыла

Кырал Думаны депутатла-ры 2010 жылга эмда 2011 эм 2012 жылганы план кезиме федеральнай бюджетни юсюн-ден «Федеральнай законга торюниле кийридуно юсюн-ден» федеральнай законпро-ектини биринчи окулдуунда къыбыл кёргенди. Анда къы-ралны социальнай-экономика айынуу итотлары эсе алын-гъан, кепир жылгъа белгилен-ген баш магъанлы ишле къы-был этилгенди. Он санда файдаланы битеу өлшемлери 833,8 миллиард сом ёлмедге тохтандырылгъанды. Ала-ны асламысын нефтьни багысы кёпторилгенден алгъагъа бел-гиленди. Документ Бюджет кодексини излемлерине керге, Экономиканы айынууну минис-терствосу хазырлагъан эмда Россия Федерацияны Прави-тельствосу къыбыл кёрген про-ектотра тийишлиликде жа-рашдырылгъанды.

Быйыл экономиканы ёсуоу белгиленгенде эсе терк бол-гъанды. Нефтьни багысы да бир баррель июн-58 доллар дегенге кетти, ала 75 долларгъа жетгенди. Алай бла феде-ральнай бюджетни файдала-

ры 833,8 миллиард сомгъа кё-бейгенди. Россия Федерацияны Прави-тельствосу ол ахчаны иги кес-кин бюджетни дефицитин азайты-гъа къоратырга, алай бла уа Резерв фонду ёлмелерине къоратырга айтды. Кыралгъан ахчаны уа парламентарийле-жамауат, парламентаргана бла келишип, бек керекли ишлеге бермрге дейдиле: 150 мил-лиард сомуну Пенсия фонды, 82,3 миллиардыну Улуу Ата журт урушун ветеранларына бла ин-валитлерине жашау журтла алыгъаны, 42,9 миллиардына уа шендо Ата журтубузда мамыр-лыкны бла тынчылыкны къо-рулгъан асеришлени койле бла жалчытырга.

Депутатла шахарлада орман-ла бла жолланы жарытуу бла байланышы ишин андан арт бардырырга, анга 18 мил-лиард сом бермрге деген оюну да къыбыл кёргенди. Эски автомобильни къыралгъа са-лууно программасына да 10 миллиард сом бёлюнорюкю.

«Аладан сора да, отбёт кези-мде бюджет топурула турул-ганда 154,3 миллиард сом ал-гъаны ачыкълангъанды. Он а-

банк секторгъа бёлюннген ача азайтылгъаны себепли болгъ-анды. Аылгъан ахчаны соци-альнай жумушлагъа-жашау журтлагъа, гражданданы соци-альнай страхованиларнына, транспортта къорекуюлукъну жалчытырга, Федерацияны субъектерини бюджеттери-не жумушлагъа-къоратырга о-нуу этилгенди-дейди Кырал Думаны Бюджет эм налогла жагъа бла комитетини пре-седатели Юрий Басилев. Ин-вестиция объектге да иги кесек ача-25 миллиард сом- бёлю-рге белгиленди. Культуруга бла спортга да къошак ача бёлюнорюкю. Культуруга уа 11 миллиард сомгъа кеп ача бермрге белгиленди.

Бююн бюджетте кийиргенин тюзетиленди социальнай магъ-аналары болгъанларына бир ишкенижиюк жокуду. Алай, бу законпроектни биринчи окул-луунда къыбыл эте, бизни ко-митетни депутатлары анга жини керге къарай турул, эл мил-ке, регионлагъа болушуну, фе-деральнай автомобиль жолла-ны тап халгъа келтириуно ою-дан ала ны предложеленилары эсе алынасла соудиле.

КъМР-ни Парламентинде

Дачалы амнистияны бардырыргъа не зат чырмайды

КъМР-ни Парламентини Президиуму кезимле жыйы-луунда «правительстволуу сагъада» сёз жер къошханын депутатлар кезимле жерлени ишлерине кырал ре-гистрация этюно юсюнден бардырды. КъМР-де бу иш къалай къурагъанын юсюн-ден РД-ни Кырал регистра-ция, кадастр эм картография жаны бла федеральнай служ-басыны КъМР-де Управле-ниясы таматасы Артур Же-муков эмда КъМР-ни кырал ырысы эм жер байлыкла жаны бла министр Мухамед Сохов билдиргенди.

Артур Жемуков айтханга керге, Росрезерв Управле-ниясы адамлары жумушлары топуру жаны бла ишин иги-лендикерге итениди. Быйын-март айында башлау документ-лени алгъанда, битеу жумуш-ла бир жерде топурулгъа этил-

генди. Башха айтханда, када-стр эсепте тургъанда, жерни ишени эсепте алгъанда да бир документлени бирге берип къылгъа болукъуду. Он къо-ратылгъан заманын, докумен-тлени санын да эки керге азай-тыргъа он бергенди. Специа-листте завеланияны 30 юн-дон ичинде интигенди, закон бла уа бу болжакъа 50 кесек дери созагъа эркинлик берил-ди.

Босада жерни кадастр эсеп-ге алынуа дачалы власть органы ишлерине кемил-ликте да бардыла, деп белги-легенди докладчы. Аны сылт-ауларын да тура этгенди. Бирин-чиден, ол ача жетишмегени бла байланышы. «2006-2011 жыллада жеринде тепширил-меген ырысына кадастр эсеп-ге алыну системасын къура-ну» республикалы программа-ны жашауда бардырыргъа

Ахыры 2-чи бетдеди.

Митинг

Эсгергенди, гюлле салгъандыла

Тюнене, 1941 жылда 22-чи июнда Улуу Ата журтуруш бар-ланган кюнге жоралп, анда ёлген асеришлеге ишленген Еморлюкоту къатына КъМР-ни Президентини апаратасы Нальчик шахары администра-циясыны жамауат организа-циясы дачалы организаци-

чи дуняа уруш башланган ганды. Алгъаркада уа бу Улуу Хорланмы 65-жыллык бай-раммын, бир заманда да бол-магъанча, белгиленгенби.

Быйыл ветеранларгъа чын-тыт жигитле. Бююн алгъа бек бир урум, хурмет этерча кел-генби урур. «Он алайда оюенген уллу, гитче да сау-лукъу, насыплы, узакъ еморлю болурларын, ма-мыр кёкюно туюбюнде ырахат жашарларын оюегенин бил-диргенди.

Андан сора барсы да бир минутну шаш соудилени Абдуллушаны Мустафа, Президент Дмитрий Медведе-веге аны ючюн жүрегимиз-ден ыспап сёзобозно айта-быз, дунияны кыргыз къыра-лында жатдыла Бююн Ата жур-туу къоруучуларыбыз чын-тыт жигитле. Бююн алгъа бек бир урум, хурмет этерча кел-генби урур. «Он алайда оюенген уллу, гитче да сау-

лукъу, насыплы, узакъ еморлю болурларын, ма-мыр кёкюно туюбюнде ырахат жашарларын оюегенин бил-диргенди.

Андан сора барсы да бир минутну шаш соудилени Абдуллушаны Мустафа, Президент Дмитрий Медведе-веге аны ючюн жүрегимиз-ден ыспап сёзобозно айта-быз, дунияны кыргыз къыра-лында жатдыла Бююн Ата жур-туу къоруучуларыбыз чын-тыт жигитле. Бююн алгъа бек бир урум, хурмет этерча кел-генби урур. «Он алайда оюенген уллу, гитче да сау-

Нальчик шахар советни жер-жерли самоуправляниясыны председатели Игорь Муравь-ев, шахар администрацияны башчысыны орунбасы Га-лиля Портова, ветеранла, са-бийле да Еморлюк отуу къа-тында эсертмеге гюлле сал-гъандыла.

ХОПЛАНЫ Марзият.

Жангъылыкътла

Мария Кучина Сингапурда Олимпиадагъа барлыкъды

Жерги атлетика бла къореш прохладный къыз Мария Кучина Европаны жыйымдыкъ командасыны санаю иосободиге жылны август айында жаш тёно Олимпиада оюногъа къатышырдыкъды.

Озгъан аймакъда Россияни Олимпиада атлетиканы (ОКР) жыйылуу болгъанды. Анда спорт делегацияны къуулууну къурау топкъа къарапалгъанды. Бизни къыралыбыны кио-тасы жетми лицензияны, аладан оюенсин (он спортчу бла эки тренер) ОКР жегил атлетиканы битероссий федерациясына бергенди.

Россияни жегил атлетиканы жыйымдыкъ командасы май айда Москвада бардырылгъан жаш адамлары европаны сайлауда алты алтын, алай бир да кюмош эн ич доммакъ майдалла алгъанды. Алай бир да, официальной болмаган команда эсепте биринчи жерге чыкъгъанды. Тренер Геннадий Габриэли койртен къыз Мария Кучина бийликте секи-рил кийлик кордалгъанды. Россияниле 23 эми лицензия алгъандыла, алай Сингапурга уа жаладан он адам барлыкъды, он санда М.Кучина да. Оюна 16-20-чы август-да бардырылгъандыла.

Людмила ПАНЮИЛЕНКО. Прохладный шахар округну администрациясыны пресс-службасы.

Акция

Тёгерекни жасагъандыла

Прохладный шахарны администрациясыны пресс-секретары Людмила Панфилова билдиргенге керге, бу кюнде шахарны тийришинде орналгъан къыралы тегереклени тазалап, тап халгъа келтириуно акциясы бардырылгъанды. «Таза шахар» деген предпринятие къурагъан акциягъа 300-ден артыкъ прохлад-ный кытышхандыла.

Предпринятие техника бла жоллагъанды. «Цветущий сад» МУП орантыгъа гюлле бергенди. «Риал» концер-ни таматасы Хадис Абазехов а болушгъа себеге 100 машина гравий ёлгенди. Алай бла, акцияны кезуон-де къабарла орналгъан жи жерден 170 машина кир-киччи чыгарылгъанды. Ючюнчюсю тазалау а 26-27-чи июнда бардырылгъанды. Мындан арт шахар-чыла бу акцияны кварталгъа бир керге бардырыргъа келишгенди.

ТАПАЛАСХАНЛАНЫ Аминат.

Хурметлеу

Къууанчулы халда

Тырууануу Къууиланы Къайсын атлы Культура дво-решинде Медицина ишине кюнюк жерге белгиленгенди. Жер-жерли самоуправлянияны советни башчысы Отарланы Исмаилги, врачланы, медсестраланы алгъашлай, ала жууалы эм бек керге усталыкны сайлауларын чертип айтханды. Сыйлы грамота бла уа ала ны район администрацияны башчысыны орунба-сы Афшаркъыяны Раиса сауыталагъанды. Аладан сора, ол кюн Элбрус послыканы участка болгъансы-на тынгылы ремонт этерге болушхан спонсорланы да сыйларын кёргенди.

Бамам а району медицина учреждениларныны беш командасыны КВН оюнлары бла бошайгъанды. Анда стоматология поликлиниканы «Кадис» командасы хор-лауанды. Экинчи жерге район болгъанын «Оптимис-ты» къуауму чыкъгъанды. Ючюнчю уа поликлиниканы «Ком» командасы болгъанды. Битеу барысына да сау-гъала берилгенди.

Алиса ТАРИМ. Элбрус муниципал районну администрациясыны пресс-службасы.

Жазылуу

Газетибизге бек ыразыма

Бюгонюкде хар ким да республикада, Шар-мид Кавказда, Россия-де бола тургъан болгъанды. Экинчи жерге район болгъанын «Заман» газет ала нын башчыны юсюнден да хатарлайды.

Бизни тазу элдеде жа-ланды эки кангъала къарайдыла. Жарсы-ура, республикалы теле-видение хазырлагъан берюмени ала кер-мейдилик, жангъылы-ланы эшитилмайдыла. «Заман» газет а ала ны барыны юсюнден да хатарлайды.

Мен культурада, искусствуда болгъан тюрюнилеге, жетишмеге да сансыз келден къарамаймы. Ала ны юс-теринден а хатар болгъанды. Билебиз, «Заман» газет споруна, анда атларын иги бла айтдыр-ган жашланы, къыралны юсгеринден жагъанлай турды. Алай материалланы окугъан таулу уа, сёзсюз, къу-анган, ёктемленген да этериди.

Алайда да, халкъыбызда жетишмиле келден-кел биле, «Заман» да ала ны юсгеринден билдиргенди тур-сун

ТЕПЕЛПАНЫ Алим, КъМР-ни сыйлы артисти.

Заман кетип барады

Багылы оюучула! 2010 жылы экинчи жарымына жазы-луу кампания бошайгъа заман бек аз къалгъанды. Алайды га, почтагъа ашыгыгъызыз, жазыгыгъызыз. Миллет газетибиз хар тауу ююрге керти шухъ эмда огуруу кенгешчи болсун!

Баш муратыбыз - сабийлени энчи хунерлерин ачыкъландуу 2 бет

«Къууиланы Къайсынны атын Тюркде белгили этерге итинеме» 3 бет

Ала-Узун Махтоуу бла сынауу кёпторген актёр 4 бет

РЕДАКЦИЯНЫ КЫОНАГЫ

«Кьюлийланы Къайсынны атын Тюркде белгили этерге итинем»

Арбаты Арханнаны жашы Мехмет бу кюнлерде Нальчикке келип кеткенди. Ол Тюркденди. Атасы кырым татарларды, анасы кыргызча кызды. Мехмет, Измирде лицейде тюрк тилден бля адабаттан дөрсө берип, кандидат диссертацияда кырууларды кылат. Бусугагата ол орус тили билер ючюн, Алма - Атада Аль-Фараби аты университетде окуйтур, тюрк тилден дөрсө бергенин да кыюймайды. Малкьорда уа энди жазылып доктор ишине материалла излейди.

Бюлөн Мехмет газетни кыюнагында.

Юйреналдыгы орус тилге?

Оруслука жерге айланганга, «чүт-чүт»-Мен Къазакстанга келгенин тамам жыл болуп, алык махтанарга тойломо. Орус тилге кыргыздын грамматикасы, сөзлери, таушалары бля да. Таушалары тюрк тилге ушаймайды да, сөзбире кыламын. Сиз баллад сабийликтен эшитип тургандан, аны кыргыздыннын сезимокс.

Сен окутканга уа тюрк тилге терк юйренемизде?

Тюрк, кываз тилге да бирге жуукчу болганлары себепли кывазхалга женил тоқшоңдыкты кууптагы уа кыууларамды. Ала бизнес бля корушенге, Тюркде ишлерге сойегине, зрге ары баргын тиширүладыла.

Алып айтаидна, Къазахстан алгынгыи Совет Союздагы республикадан эм онугуру. Сен кезок бля кыууларамды уа, алды кэркомдун? Тюрк бля тегнелшидиргенде, не айтырга болуктуд?

Алайды. Орта Азияда кыууларанын ичинде ол биринчи. Кыргызда уруш-тойшох тоқтамайды, Узбекстан Тюрк бля иги той-юкко. Къазакстан а, дунинда бар кыууларамды бля да бир тил тапк, кенин турды. Байды кеси да.

Тюрк бля тегнелшидиргенде уа, бизде жашуу кыаид онугулду. Ол Къазахстандан бир отуз жылгя алы кеткенди. Къазахстан кеси алына жашаганы онөгө жоң болганын зөгө алыгасы да, ол кыска заманын ичинде иги да айтырды. Алай аз заманганга Тюрк ачына тойшох эди, кыууруш эди. Энди уа ырахагды.

Лицейде ишлеи турганынгалы, не себептен келдинг илимуг?

Лицейге барып келип турганын, усталык этгеним аз керююнд, дагында не бля керушейим деп саягыш этгеним. Кавказды, аны лиге-ратурасыны, халкларыны тиллерини юсердинде материалла анда аздыла. Сора кыууларамды тили билгенин бля хайырланды. Андан баштаганга илиму бля керушейим. Кандидат ишени Семёнаны Исмаильны «Актамак» деген дастанына атлагдым.

«Актамакты» уа кыаидан тапканса? Мен билгенден, ол жалана Нальчикте «Минг-Тан» журналда кыууларамды тилде босалганды.

Аны тапканым мен да. Дастаны окутуунамдан сора аны жаратып, босуп деп, анда алай тохташканым. Ол эки жоюден артык бөлө.

Аны тюрк тилге кёчюрюп, ичинде кыууларачай -маклар адетин, намысны, тауларны окума даям, бир кыуу сөзлери, милети кесини юсюнден жазылган деп башлаганым.

Кыаис таманы алайым деп, амамы кыууларачай Сапгагарыны Имамдан сорганымды да, ол айтан эди «Актамактын» юсюнден. Ичинде Нальчикте бир неча керге келип кеткенди да, тамашды оенин лигеуртуба бля.

Кёрчөме бля да ол иги болушканды. Мен кыууларачай-маклар тилин, ачына, тамата кыууларачайдымын, иги билмейме да, аны болушлугу бек керек эди.

Кыаид билмейсе? Мен битеу айтырдым?

Оеник жолымда Измирдеги лицейге кыуулар кетип, юйрөгөненим себепли тил юйренгеним билмейме. Ата юйрөгөн а Эски -шархадды, аны тишеринде кыууларачай айты кёлдо.

Доктор ишчиги өзегине Кьюлийланы Кыаисынны чыгармачылыктын алып, аны бля керушөп а кесинги башлаганса?

Доктор ишчим жазып башлардан алгаса ол иги киши босуп деп излегеним. Бу жол да Тюркде сорганым да, ол айтырды. Тюркде илиму ишине басындан чыгарганын кыууларачай. Алдан ачы шамшөйдик деп, басалганыра оймөйдиле. Аланы тиржагыра 3-5 мингиге жеткенди. Аны да зөгө алып, фамилу адамны излегеним. Кюлийиланы Кыаисынны юсюнден доктор ишчи хазыр болса, чыгарганын кыууларачай болганды деп унут этем. Башка сорганлары да Кыаисынны айтачандыла. Ары дерги аны назмуларын окутуган эдим да, жаратып, бютөндө бек кёлгөнөгөнөм.

Тюркде Кюлийиланы Кыаисынны, аны чыгармачылыктын юсюнден да бу биринчи илму иши болушугу. Мысалыны Кыашууби кёчюрүп, бир китагынын чыгышын болмаса, башка затын билмейдиле. Кыаисын тилге пост болтурганын алып, Тюркде бергелип тойлойдю. Аны иги, тагында, билгерге келтире биле.

Кыаисын назмуларыны аны юсюнден да окутуганса. Поэзи тизгинери, оюму, жашылдыга бир заты, сейгер кююу, ары дерги ашылдыга келгенин саягышта туудурганымдыла да.

Кыаисынча, кишиле кёл тойлойдю. Аны назмулары, жашуу да сейридиле. Ол кеп кыаизык бек бергеличе, аны юсюнден айтып, жолды турмушканды. Поэт аны кыаизгача ишанганды. Адاملаны асламын, бир гиче затын кыаиз окума кёлөрүмал, кес леринден жар.

лы киши болмаган сунадыла, кыуу жилгиланай. Кыуил улуда уа алай кыуурусузлук эселмейди. Аны андан инсангыны, фахмулугу да болмагычана улудула.

Илиму ишчине Тюркде кыууын чыгырмачыларын айтыганса. Мен билгенден, башка лигеуртубаны да анда алай кёл окумайды. Ноель атлы саугыны алгын Орхан Памуку окума улду сиын чыгармачыгана айтайдю. Ол алаймыды?

Жаш төрт романыны окуйтур. Университеттеде лигеуртубаны окумай болмайса, кёлге анда тамашадыла жазуучура бля. Мен да ол кезинде окутуганма Памуку чыгармаларын. Аны Ноель атлы саугыны алганына да бек кыууларачайбыз.

Башха тюркюл жазуучу Назым Хикмет озган иморно экинчи жарымында аты билтур дунинда айтылып, пьесаары салынып, тугун журтундан кыачып келип, ары кыаиз амылы болмай, термиле кеткенди жазуучу. Бютөндө колду лигеуртубаны да аны юсюнден не айтадыла?

Анга Тюркде кёл кыууларачай сынаткандыла. Бютөндө уа Хикметни китаптарын басмапал, пьесаарына да салдыла. Ол тюрк лигеуртубаны классициерни сынына кирип турду. Ол тюрк тилин кыуураган жазуучуларды. Аны битеу назмулары да бирча иги той-юкко, бютөндө сагыны юсюнден жазып, алды кырдыла. Илхам ичинде келгип, тугун тизгинери уа аламатды.

Анагы журтунда уа -Кыууларачайда - болганмыса?

Ишими юсо бля Алма-Атадан. Стамбулга, андан а бир келип калаганам. Заманам эдим алай жумушларыны тамам этерге союмо. Сопу кондери болмаса, жетип да кыаизгачы кетим. Бизге Кыууларачай, Малкьар да бирдиле. Сөзюсүз, ары барырга да ырадым.

Анамы кыууларачайды бер келгенинде, мындагы табыгатын, хар баргын жерин, элин да, видеога алып, анда кёргозотун эди. Битеу этерек жал-жаш болганы асыры сей кёрюнгенден, Тюркде алай той-юкко да, иманганын кыууын эди. Ол ардуулуку энди кююм да кёрюкю.

Сора Малкьарда артык бек нени жаратды: табыгатын, адаманы, шахарыбызны?

Мында Тюркде жорюмгөз зат кёлдо. Кыууларачай жарык тобеген адет Малкьарда артык келгенди. Бир бирини тангып жюрюптүл, арада жылынулук барды. Ал жылда бизде да анга сак эдиле. Жарыгуу эди, энди уа алай тойлойдю. Бизде шахарлада кыаиз юйде жашаганма кыууларачай окума таманайдыла.

Дагы ала азынче материалла жыйшырыла, алимле Толгулараны Зейтуну,

Офендианы Салихи, поэтине жазганлары бля шагырей болурга кююшеним. Бирин келип, ала бля тамашында да, кесрини багыла этдимки, хар бери да не бля да болушуга ырадыла. Суу болушуга.

Энди кесини юсюнден сорайым. Юйрөгөнөгөнө? Эгечлеринг, кыууларачайларны а бля керушөгөнө?

Мен алышка юйрөгөнөгөнөм. Юйрөгө уа эки кыууларачай бля алты эгечли. Уй-юкко жашды, ол бурса шахарда мебель алып, сатып кюрюшеним. Мен алтынчыма, гичтерим эгиз кыладыла. Аладан бири бля мен кыууларча тубарыз юйрөгөнөм. Эгечтерим ишлемейдиле, бири Германида кыаиды.

Тюркдеги кыууларачайла, малкьарчаайда да бери келе-келе турдыла. Аяны сындыр да илиму бля керушөгөнө кёл керюшөдү. Бизгө жанылганын этемиз?

Ол ангач да санын болганыбыз себепли, бир бирини тутуп, халкыбызны юсюнден айтырга излейби. Андан керюне болур бизге алы.

Кыууларачай-малкьар болуп анда 35 минг бардыла, дейдиле. Эси -шахарда, Кюньда, Африанда, алыны тегиринде да асламыда деп айтылды. Мындача, таураны табып, аны эткерилде жашаганга да бардыла. Студент, башкала да илиму бля керушөгөр андан талпынданды.

Кесини айтырга сойген затын а бармыды?

Анга болушканына бары да сау-оюс турушпа, насилги болушпа. Мени эки журтум барды - Тюрк бля Кыууларачай-Малкьар. Кесибины улду тюрк дунянын бир кесигине кыаиды. Мында Тюркге келип, андагы жерлерин бля байламгык жюрюктөлсө, ачып болушук эди. Манга мында кыууларачай тобеген эселе да, анда мен да алай кыууларачайлык этерге керушөрүмчү.

САРАККУЛЫНАСИЯТ.

Тарых

Ала-Узун

Малкьар аузунда Мүшү бля Кысарты элени ортасы бля акъган суучуку аты аюлукты. Кёл жауса, башындай торкы келип, суучу дадан таманчаа тыркенди. Кырал кырагатын аюм, кёлпорулук, тегерени таш бля агач тауш отдирип башлайды.

Тегири, Ала-Узун кыууруганды, - дегендиле. Алай ол тек ачулануамдуу. Экиюн жылдан бир, бирде уа он жылгя дериде шох турур. -Халкыда тынчлык барды. Шуур болсун Тегирге,- деп белгыландыла.

Шендо ол элдеде адан жашамайды. Жоз жылдан бери союген юйле булузгандыла. Ала-Узуну кыууруганында да энди киши кулаш салмайды. Алай турганда Мокьаланы Арпа салдырган алай терекле. Ала жыл сайын ботонде, адмала да хайырландыла. Ол заманда ишленген клубну хуналары да саудула. Алайда бир кесек олтурган. Къазийиланы Билга союгуучу максамалыны эшиткенге болмаса, жорюнгин кёрюлөрдө, жашууну юзюмлей барганына кыуунаанса. Алайчыкыда Мокьаланы Локьман айтан халпар эсеме тоқсондо. Токсон тогузу жылкы Локьман сукулъын айтан халпарга энтта да сейриносун.

«Ала-Узун» деп а нартаны оюму болганды. Бери биринден узунаркчу ол чёчюно бармак орталагында жашырып, оч тюрлю затны айырмагга кыууугандыла.

Узунаркчы, кыскаракарк чёчюнеге керу кыуурык болганды. Ол оюну атын энди суукту каакылды - Ала-Узун деп.

Мен, кыуу котер киби, жаш заманымда Тюркде алай келген анга Гадале Табе деп белгыландыла Каркаланы Кызын Къубудайлынын жырын айтырдын бир да унутмаймын. Ол заманда Кызын шендо мени заманамы келген киши болур эди. Узун тартып, ари аузы бля айтыр, кызыл кылабыз бирде жырлаганына керюне эди.

Жашла заман этер, биз да керушөп, жыр а өлмөз. Жыргы юйрөгенин. Таш да торленде, суу да таркырады, жыр халкыны аузунда бир тошоо, ёморда да тас болмаса. Ы-чы, Маржа, жыргы юйрөгөр керушөгөрчи. Ичген чөлөгөчине керюне эди.

Жашла заман этер, биз да керушөп, жыр а өлмөз. Жыргы юйрөгенин. Таш да торленде, суу да таркырады, жыр халкыны аузунда бир тошоо, ёморда да тас болмаса. Ы-чы, Маржа, жыргы юйрөгөр керушөгөрчи. Ичген чөлөгөчине керюне эди.

Д-дэ Сора, ол жырыны бизге айтып эшиттирдиген а, - деп тиледим.

Мен эрттенде бери жырлагамганма. Адам айта турмаса, жыр унутулуп кылады, - деди ол.

Ичимден ачуночуп, дагында кыаты тилемди. Андан Локьман ма бу төрт тизгини айтады: -Эр талаканды, эл таракандын ойра, Сокуру солонгун кирди, ай-ай. Туу темирден, таш көмүрдөн, айра, Аккылы этерин билди, ай-ай. Не керюше эсе да, андан ары тозеталмады. Кеси кесине да тырман эгди, унутканын.

на жорюге бек кыиандыла. Алай Локьман тер тойлоп эди. Аны аккылылар, эспери орунларында болгандына баргы сормаган, оюнку кетеге болжал эте турганына - биз тюркчүлөрдү.

Болмагандан сора, бу төрт тизгини магысансы сордум. Нек дөсенг окутуганлыктыга «эр талак», «эл тарак» деген эселени анылап кыюоргача кыиандын.

Талагы болмагын эр боламды? Таууны чыгалганды, туудан тошоолуу айткы. Юкюлүндан келаман кыиште «талаксы» дегендиле. Жюрюлөгамган адам илге солуп этди. Аны талагы арууганды.

Ол элде таракчы болмаса (тиширеу Локьманга кыламан), эл да берекетин, онугу болмайды (кыууларачай келген кызын, кыатынын эгереди). Алай тизгини болмагын жерге конакчыга тырып болмады? Ким этериди аны конук? Тиширинуу кый ма алай бир улуп болганды.

Арда, темир табылгандан сора уа, алгачык оок кыламы да темир кыше озузгундыла. Темирден миз, бынагы болган киши бек байгач саналганды. Таш да көмүрдөнди. Алгын, бек эрте, жер тобондо ташла эрип чыгырчандыла. Алай кыууларачайла, суугандыла да, таш болгандыла. Тау таш да ма алай жаратылгандыла. Кёмор таш болган жерден чыгыда.

Кыаил тугуран, союзолуп бошамалга-

ан бозалкыны баш кёлөгөчине союлен дейдиле, аны ким да биле болур. Аккылыз адам а не этерип билмейди.

Хунаны кылап турп, неден башлайдыла, билчи аны? - деди ол.

Сөзю кесиме сорулганын билип, айтырга керюшөдү. Алай Локьман анга бюсюредиле.

Ол анга не бюсюредеген эди? Мен аны бизге сорайым. Аны сиз кылап ангагысыз, недеди магысанса? Хунаны ишлерден ала хыйсал этерге керюке эте турсула - биз тюркчүлөрдү.

Анда сора салып башлайдыла. -Тура турум андан бери. Бирде бу төрт сыры кёзюме керюноп калсапса, окуму да, ачыу эте да турдум.

Бир жол тойду, Мокьаланы Муталифини (Мухомла турду) ол жырып эшиттим. Тап, ашылдык жырай эди ол. Мен да союип турсула - Сора.

Бу шендо сен айтан жыр кимникиди? - деп сордум.

Къубудайлынын жырыды бу. Мен муну Мокьаланы Локьмандан эшиттеним. Жыр мындан кёл эди, мен да көбюн унуткандым, оюмда кылатканы булу. Эрилууду, адамныгы акыл, аз бергенге кылды да, айта тургыга сойючюмө, - деди Муталиф.

Ол төрт сырыну бля бу Муталиф жырагынын кеш санлары бирге келишмейдиле, аны юсюнден мени Муталифге да айтылды.

Жыры уа башында, алгында да кыскача, узун жерлери да боладыла. Жырларга заманда, адан сёзон кююп, табыркак затны да кюшоп кетип кылады. Алай махканымын, сыруу торлемейди. Аны алайгыдын эрттегиле да билгендиле, - жарды.

Жыры уа башында, алгында да кыскача, узун жерлери да боладыла. Жырларга заманда, адан сёзон кююп, табыркак затны да кюшоп кетип кылады. Алай махканымын, сыруу торлемейди. Аны алайгыдын эрттегиле да билгендиле, - жарды.

Таусоптан улду кыарт Къубудийге кыартырдан Бир аруу кызын кыатынга алып бергендиле. Аны хурметин сау эпин адмалы кергенди. -Мен билгенме, - дегенди Айдар ул Махамат. Кыаил болуп кыды алай, Кыууругура Тегири бакды кереме.

Андан сора Ундукчу Курнатка келгенди. Экинчи мен сабаи турмелени элтегиди. Юч жыйырма сабан темир эпин кергенди.

Курнатда сорюлгөн сабанлагы Махамат келип кырады. - Ундукчу чыгыкыак аккылы кёрө эдим. Адамгы эрысыкыны кыатын чыгарын киши билмез, дегенди да. Мокьаланы Зан-Тулу ма бу халак Къубудийге оок жыр табыгында, - деди Мокьаланы Муталиф. Сау-салат Муталиф Юкмула жашайды.

ТАУМЫРЗАЛАНЫ Далайт, жазуучу.

ШИМАЛ КАВКАЗ КЮН САЙЫН

Баргынны, келгенин жиберичю пункт Къуууларганды.

Росей бля Юг Осетия Тебен Зарама-Рук чекде баргынны, келгенин жиберичю пункту кыууруну юсюнден келишим кыбал этилгенди. Анга кюл салынуу шереманысы Санкт-Петербургну экономика форумунда бардырыланды. Ол ишге РД-ни вице-премьер Сергей Иванов, Рососсиен башчысы Дмитрий Медведев, Юг Осетияны Россияде келеси Дмитрий Медведев кытышанды.

Документ Тебен Зарама (Россия)-Рук (Юг Осетия) чекде жюкпе эм пассажирле ётуочу пункту тохтадырды. «Чек барды, ачыкланганды», -дегенди келишимге кюл салынгандан сора Иванов.

Росрманды башчысы Дмитрий Белозев «бу документ жюкпөн эм адмаланы ётдорючю пункту алыны модернизациялануу планына кыоаргыч оң берликми», -дегенди. Церемонияны кезуинде дагында Росей-Юг Осетия чекни жарашырууну юсюнден бир бөлөк документ жазына турарды.

Кюйгенин орунунда - жангы межитт

Инушеттида республиканы бек улуп алырген биринде - Экевадыра «ки жыл мындан алай койгон межитини орунунда жангы межитини хайырлаганды» беричю кыуураны болганды. Жайылууга кыатынгыла Шидал Кавказды муслимандарны дин управленийлары келечилери, Кыабаты-Малкьары, Адвгенны, Дагыстанны муслимийери, Чеченин муслимийни орунбасары келгендиле.

Инушеттин Президентни Юнус-Бек Евкуров, битеу кыоакылагы, межитини ишлерге болушканыла да ысык этип, ыразыла берип бергенди. «Бу иш жорюкени кыууларачай затты республиканын жеринде энтта да Алапны бир ююю союледен деп, Андан ары ол Магас шахарда болушк дин арыны юсюнден конкурс бардырылганын эм аны эскини кыбал этилгенин айтады. Ол билдиргендери, межитини кыатында медресе эм башха объекте да ишленеркидиле.

Грозныйде - субботник

Чечен республиканы ара шахарында 10-июннок битеу шахар субботник башланганды. Чеченин президенти Рамзан Кадыров ара шахары битеу районларнда болганды, ишле кылап бардыла бля шагырейленгенди. Андан ала уа Кадыров вертолет бля шахары башында да айланганды.

Пресс-службда айтачарына келе, шахар субботникке он мингге бля саналган адмала кыатылдыла. Ара шахары территориясы 49 секторга ююшенингенди. Тазалуу ишлери баргычы ючюн правительствону министрлеринден, парламенти депутатларындан, районлары башчыларында, ведомстволары оюнуучуларында жуулаты адмала салынгандыла. Бир-бир секторлары тазалуу традициялары организациелары, окуртуу учрежденилары бююклары салынганды. Субботникде кёл экинчи ташыла ишлейди.

Субботникни штабыны планына келе, орманла, предпритиялары территориялары тазаланаркыдыла, айтбалык ююкюпкени керекиси бутакларын кесаркидиле, Сурулулга ремонт этеркидиле, боракыдыла, жолларга асыртып салынадыла. Ишлери Чеченин президентиини администрациясы кыуулукучулары, правительствону чөлөери да кыатышдыла.

Бир бля жарым минг документтен жашырынлык кетерилгенди

Ставрополь крайы ведомстволары аруулы эксперт комиссиясы советлени 1947-1972 жыланы кезуинде хайырлагыра архивтикелери болганды эм 853 документни ачык этерге ону эткенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине билдиргенди. Оскери кёре, ала барысы да Ставрополь крайны жаш-жангы историясыны Кырал архивине ачык халда сактыларга деп берилгендиле.

Жашырынлыкты грифи Осетияны шахары партия кыуулукучуларыны КТСС-нин АК-сы, ИГБ-нин, ИКБ-Чны, прокуратура органынаны, суд органдары, оюд органдары бля жорюктөн кыатылгандан кетерилгенди, - деп билдиргендиле.

Ол жылда саулык сактыларда, курорт, администратия органдарда, сатыу-алуучу органдарында ишлени алгын кыатырчылыкты турган болуларыны юсериндан документтер, энди хар ким да кыатырчылыктан ачык болгандыла. Энди ставропольдуна, ачыклангандыла огуулангач шахар конференциялары, пленумлары отчыларга, огууаргы партия органыны бетимлери, оюнолары кылап толтуруу барганын, кыуураптыра, идеология ишле кылап кыууларачайлары юсеринден отчыла, справкала бля шагырейленгенди, ол кезуидеги жашууну иги билдикчиле.

Студенттени экология отряддары

«Соңиге бытлы студенттени биринчи экология отряды келгенди. Владимир областдан келген 50 кызы бля жаш курортуу суу жагаларыны (пикетинги) эм орманлы ири-кичкенден кыатырчылыкты, бир кесеге уа кеси ыразылыкты бля Кавказ бюосфера заповедникни кыуулукучулары болушкылары болуп ишлеркидиле, - деп билдиргенди ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине шахарны администрациясыны жаш тёлө политика жаны бля управленийыны начальныни Андрей Баранов.

Соңини администратиясы студенттени жашуу жерле эм ашкыны бля жалтырууну кеси бойнуна алганды.

Биринчи отряд Союле бир ай ишлеркиди, сора аны дагында эки кере баша кыаиды алышырылды. Бу жаида курортта тапкандырунда 150 студент урунурукчу.

Кыобанын нефти бля газы

Росфедрнаудор 2010 жылы акырында дерги Кыза эм Азов тегизинде россейли кеселеринде нефть эм газ геологоразведка ишлени бардырырга 4 миллиард сомну берликди. Аны юсюнден Юг федеральни округда жер байлыкчылары хайырлануу жаны бля департаментини начальныни Юрий Расповов билдиргенди. 2010 жылда Россияны югунда 6,53 миллион тонна нефть, 21 миллиард кубометр газ эм 4,34 миллион тонна конденсат чыгарып план барды.

Кыза тегизде бек алгач тамгаланыкчы иш - Шатскийни вальнда, Туапсенин кыатында Шидал Кавказ нефтегаз провинцияда туутип излеу ишледила. Специализиренин айтанларына кёре, Юрския кезуинде кыатында жер байлыкчыла кылдыла, кыатынчыкыла да тёрюлдө. Энерго байлыкчыла 2 километр терениликте, көп сероводородлары

ЮБИЛЕЙ

Махтау бла сынауну кетюрген актёр

Россияны халкь артисти Владимир Кореневи биогонлюкда аты унутулганчыды...

Ирина да ата-анасы бла бирге би театрда актёрланы сынадында...

арта да аз-аздан шошайдым. Фатарыбыздан чыкыганлай, тапкалада олтурганланы...

Владимир Коренева аллай махтаулу жетишимлеги, жудулзу заманын кетюрганчыды...

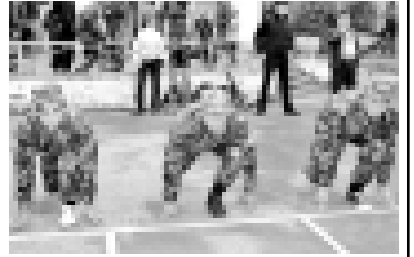
водствону алпысыны сыфатында кез алынга келтиргеге окуяна кыйынды...

Аны нөгөрлери былай айтадыла Кореневи юсонден: таза ниетлилей кыалганды...

БИТТИРЛАНЫ Аминат.

СПАРТАКИАДА

Урван районну ДОСААФ-ны автомобиль школунда билим берүү үчүрүндө...

Округну даражасына чыкыгандыла

Алай бла эршилуени болумуна көрө урванчыла июль айда Ставрополь крайда бардырылгык...

ХОПАЛАНЫ Марзият.

КЫСХА ХАПАРЛА

Жашаудан алынган суратла

Зокаланы Зейтуну аты бизни окуучуларыбызга эрттеден белгиледи. Аны сатьялары, хапарлары да энци суратла боюлары бла айырмалдыла...

Тар орамда Тар орамда бир улту пария, чалманы башы бла секирип, савгышы бар турган Тонань...

Сау болгузду, алай бош келдири, бош кыйналдыгында ол бир жары да бармайды...

Кыатынла Исмайыл энин карек болмаганы эрки машиксаны сатады да...

Исмайыл, битеу ахчасын кыратып, иги да жарыкчык болуп, интирде койно келип, куру журжунларын чюйре айландырғанда...

Табобагы Кыйтхан жаш

Таудулан таулу бола...

Ары дер, тили тутулуп, шумсу суюлген Паша, кыатынн аркалыкча кетке койду да...

Озган өмүрүнө отузуну жылларына дери Арыстовада институту бошаган, төрт жыл урушда айланган...

Аны юсонден бир да, эки да айтамгыз, мени сөзүм алады, деп, жашлагы аркысын буруп кетди.

Барыбыздан да тамата, ол да урушдан капитан чынын алып кыйтхан Малкыраулуна Хамит, Жамит, Аллах юкон, сен былай эси, хар жаны бла да билими...

Бокс

Эрттеден бери сакланган жетишим

Черкесок шакарда 16-20-чы июнда 1993-1995 жыллада тууган боксчулары кыатышуулары бла Бигеуроссий турнир бардырылганды...

Кадан сезилеулен - Энейланы Казим, Герийланы Азамат, Газаланы Юсул, Бакулуланы Куручан, Ислам Суком, Зураб Квицани, Ахмед Хапачев эм Мухамед Бжехшиев биринчи жерлеми алгандыла...

Жашланы тренерле Мырзатан Руслан, Чегемланы Ахмат, Абдуллуаны Зейтун эм Залим Кереефов жаруу эздиредила.

Эсертиу

Тынч кёллюк кыйгы келтирип

Бусагата улту кёллү болурга ахыр да жарамайды. Ол себепден солурга кетерден алга ырсоккогыз ючюн алгандан кыйгырыгыз...

Төрк кыйтарык тойол эсегиз а, багылы затланы жууктарыгызгазга этип, алада асырагыз. Юиде болмагынызны юсонден не кдавар аз адам билсе, ол кдавар игиди...

УВД-ны билдируелери

Озган ыйыкыда

Озган ыйыкыда КМР-де 381 аманлык иш этилгени эсеге алынганды. Аладан 35-си бла байлампы угуленый ишле ачылгандыла...

Нальчикде Шогенцуков атлы орамда бара турганлай, ол танымаган адам, аны алдап, 9 байлампы сотовый телефонун алып кыачканды. Милициячыла бу аманлык ишни эткен адамыны ачыккылуу жаны бла жумушула бардырадыла...

20-чы июнда дежурный бөлүмдө Нальчикде жашаган бир тишкыруу сөлөшкөн. Ол 15-чи июнда Нальчикде Пачев эм Аховок орамла бирге кыошчулун жерде токенден 76 560 сом багысы хатчок урлаганына на ишекчи барды.

КМР-ни Культура министерствосу, РФ-ни Театр кулукчуларыны союзуноу Кыабарты-Малкыр округноу бөлүмө КМР-ни Кыргыз музыка театрыны директору, КМР-ни искусстволарыны сыйлы кулукчу-русул Эржибович БАРАГУНОВХА аны кыарындашын Ержибович БАРАГУНОВ өлгөни бла байлампы, бушуу этип, кыйгысы сөз бередила.

УЧРЕДИТЕЛЬ:КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Publication details including contact info for the publisher, editorial board, and subscription rates.